

Люгмила Димова

Книга за Федея Филкова

„С ръка върху сърцето: Федея Филкова“, съставители Пламен Дойнов, Гергина Кръстева, издателство „Кралица Маб“, Департамент „Нова българистика“ на НБУ, 2022 г.

Заглавието е цитат от стихотворение на Федея Филкова (1950–2020), а книгата е първи опит да се разгледа нейното присъствие, литературно и човешко. Включена е в библиотеката „Присъствие“ на издателството, която „представя критически портрети на писатели, белязали с творчеството и поведението си българската литература от втората половина на ХХ и началото на ХХІ в.“. Впрочем първото томче в поредицата е посветено на Николай Кънчев, за когото Федея казва в едно от интервюта, събрани в новата книга: „Николай Кънчев е огромен поет и житейската ми свързаност с него не ми дава никакво предимство“.

Федея Филкова е авторка на осем стихосбирки и една книга с разкази, преводачка е на Новалис, Ингеборг Бахман, Илзе Айхингер, Херман Кант, Ернст Яндл, Криста Волф и др. В уводните си думи съставителите напомнят, че „липсват последователни наблюдения върху творчеството ѝ“.

В първата част са текстове за книгите на Федея Филкова, публикувани през последните две десетилетия. Но преди тях е анализът на Пламен Дойнов, който се спира на стихотворенията ѝ от ученическите и студентските години. Ръкописът на първата книга на Федея Филкова престоява в издателство „Народна младеж“ девет или десет години, през това време се сменя редакторите му, тя сама сменя стихотворенията и от първоначалния ръкопис не остава почти нищо.

Анализирайки поетичния ѝ изказ, Борис Минков открива близост между Федея Филкова и някои автори на немската *Група 47*, особено Илзе Айхингер – в отношението към паметта, в критиката на езика и поетиката на мълчанието. По повод антологията на поетесата от 2020 г. Гергина Кръстева обобщава, че нищо в творчеството ѝ „не провокира автокорекция на образа ѝ, нищо не поражда повод да бъдат отменени, съзнателно забравени строфи и стихове“. За разказите ѝ като „словесни психологически ескизи“ пише Младен Влашки, а Михаил Негелчев разглежда диалозите *post mortem* в българската литература: от Мара Белчева и Пенчо Славейков,

посветени са на австрийската литература, която тя добре познава, на книгите ѝ, на Николай Кънчев – „непредставим за онова тоталитарно време със своята житейска и творческа последователност“. „Издавам рядко, защото пиша рядко“ – признава Федея – всяко стихотворение ѝ струва огромно усилие не като написване, а като изживяване. „Не обичам бърливостта в поезията“. „Искам стихотворенията ми да са... неподвижни и цялостни, нито една дума да не може да бъде помръдната“. Интересува я написаното от жени: „В заглъхващия патриархат, в който живеем, някои от истините могат да бъдат написани само от жени“.

Разговорът ѝ с Пламен Дойнов е проведен, след като Федея Филкова се запознава с досието си в ДС, водено от 1985 до 1987 г. Решава се на тази стъпка след смъртта на съпруга си – подава заявление в Комисията по досиетата с представата, че ще прочете неговото досие, но намира своето, което я изненадва с обема си. Подчертава с достойнство: „Никога не съм се чувствала жертва на системата“. И повтаря, че не тя е била важна, че подслушването и следенето на кореспонденцията, всичките 14 мероприятия са били заради интереса на ДС към Николай Кънчев. Припомня си „профилактичните разговори“ в ДС, интригите в издателството, където работи, стрелбата по квартирата им в късното лято на 1986 г. Признава, че се учудва на някогашната си „смелост или непрегназливост“, радва се, защото сред доносниците не е никой от истинските ѝ приятели.

Думи на приятели, написани след смъртта ѝ, ще прочетете в края на книгата. Те връщат нейната щедрост, вегроств, любов към живота, моралната ѝ мяра. Тя „бе от рядко срещаните хора, които съвпадат със самите себе си – цялостна, последователна във възгледите си, в действията си“, е написала Мирела Иванова. Същото по друг начин изразява корицата на книгата, от която ни гледа красивото, открито лице на Федея Филкова в различни периоди от живота ѝ.

Елисавета Базряна и Боян Пенев до Федея Филкова и Николай Кънчев. В края на сборника са представени критически текстове отпреди 1989 г., „предизвикани от неподдалото се на соцреалистическо опитомяване писане“ на поетесата, както отбелязват съставителите.

Публикуваните разговори с Федея Филкова са проведени между 1996 и 2018 г.,